

Ráðstöfun mjólkur og innflutningur

ÞRÓUN SÖLU MJÓLKURVARA Á LIÐNUM ÁRUM

Heildarsala mjólkurvara frá aðildarfélögum SAM, mælt í kílóum og lítrum, minnkaði um 2,2% frá árinu 2017 til 2018, eða um 1.290 tonn. Samdráttur var í sölu vörflokkum mjólkur og sýrðra mjólkurafurða, skyr, viðbits og osta, en sala jókst á rjóma og dufti.

Mestur var samdráttur í sölu léttmjólkur um 1.170 tonn, en sala nýmjólkur og G-mjólkur jókst um samtals 256 tonn. Sala á rjóma og sýrðum rjóma jókst milli ára um rúm 200 tonn, en sala skyrtegunda minnkaði um 168 tonn. Sala á viðbiti minnkaði milli ára í fyrsta skipti í átta ár, en vert er að taka fram að sala Smjör og Smjörva jókst milli ára og sölusamdráttur viðbits skýrist því af minni sölu á fituminna viðbiti. Sala á osti minnkaði um 102 tonn milli ára, en sala á dufti jókst um 5,5 tonn.

Vörflokkurinn mjólk og sýrðar vörur inniheldur meðal annars sölu á mjólk til vinnslu í fyrirtækjum sem vinna mjólkurvörur, en eru ótengd Samtökum afurðastöðva í mjólkuriðnaði. Sala mjólkur til vinnslu hjá þessum fyrirtækjum var rúm 4.800 tonn árið 2018 og jókst um 7,6% milli ára.

Tafla 4. Sala mjólkurvara í lítrum og kg á liðnum árum.

VÖRUFLOKKAR	Sala í ltr og kg					Breyting til 2018	
	2000	2010	2016	2017	2018	frá 2010	frá 2017
Mjólk og sýrðar vörur	46.846.306	46.019.573	42.045.782	42.018.641	40.825.423	-11,3%	-2,8%
Rjómi og sýrður rjómi	2.040.739	2.333.831	2.918.340	2.841.975	3.043.971	30,4%	7,1%
Skyr og skyrdrykkir	1.875.837	3.023.405	3.559.930	3.328.351	3.160.591	4,5%	-5,0%
Viðbit	1.518.387	1.857.719	2.296.278	2.385.176	2.350.588	26,5%	-1,5%
Ostar	3.937.832	5.245.193	6.254.812	6.310.604	6.208.031	18,4%	-1,6%
Duft	627.966	702.761	1.111.550	1.185.625	1.191.175	69,5%	0,5%
SAMTALS ALLS	56.847.067	59.182.482	58.186.692	58.070.372	56.779.779	-4,1%	-2,2%

SALA UMREIKNUÐ Í LÍTRA MJÓLKUR MIÐAÐ VIÐ FITU OG PRÓTEIN

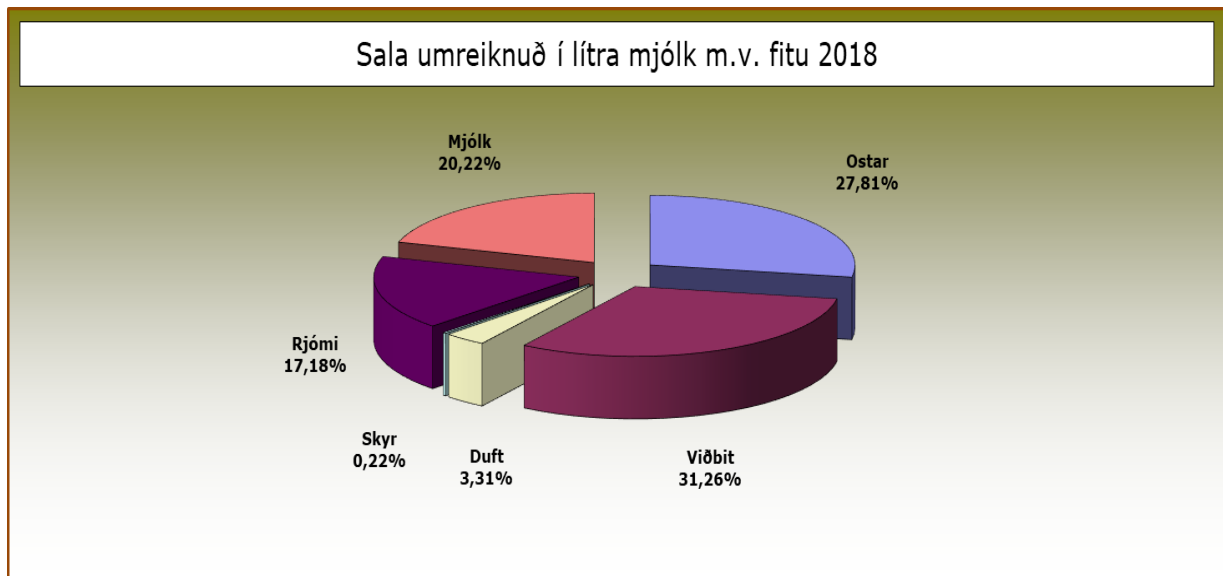
Sala árið 2018 umreiknuð á fitu var 144,8 milljónir lítra, samdráttur milli ára eru 0,3 milljónir lítra. Sala umreiknuð á prótein árið 2018 var 129,5 milljón lítrar og samdráttur milli ára var um 2,5 milljónir lítra. Sölusamdráttur milli ára er 0,2% á fitugrunni en 1,9% á próteingrunni. Árið 2018 minnkaði sala mjólkurafurða milli ára í fyrsta skipti frá árinu 2010. Samdráttur í sölu á fitugrunni var að vísu hverfandi, en á fimm síðustu árum (2013-2017) var söluaukning milli ára að meðaltali 4,9%, svo breytingin er mikil.

Síðustu tíu ár hefur sala á fitugrunni aukist hraðar en sala á próteingrunni. Af því leiðir að nú þarf um 15,3 milljónum lítra meira af mjólk til að svara eftirspurn eftir fituríkari mjólkurafurðum, heldur en þarf til að svara eftirspurn eftir próteinríkari afurðum. Til að tryggja nægt framboð af öllum vörum á fitugrunni þurfa aðildarfélög SAM þess vegna að kaupa 15,3 milljónum lítrum meira af mjólk á hverju ári heldur en þörf væri fyrir vegna innlendrar eftirspurnar eftir vörum mælt á próteingrunni eingöngu.

Mismun á sölu á fitu- og próteingrunni er ekki hægt að mæta með öðrum leiðum en útflutningi á afurðum úr þeim efnabætti sem minna selst af innanlands. Verð á útflutningsmörkuðum eru of lág til að aðildarfélög SAM geti skilað bændum lögbundnu lágmarksverði fyrir mjólk sem notuð er til framleiðslu á mjólkurvörum sem seldar eru erlendis.

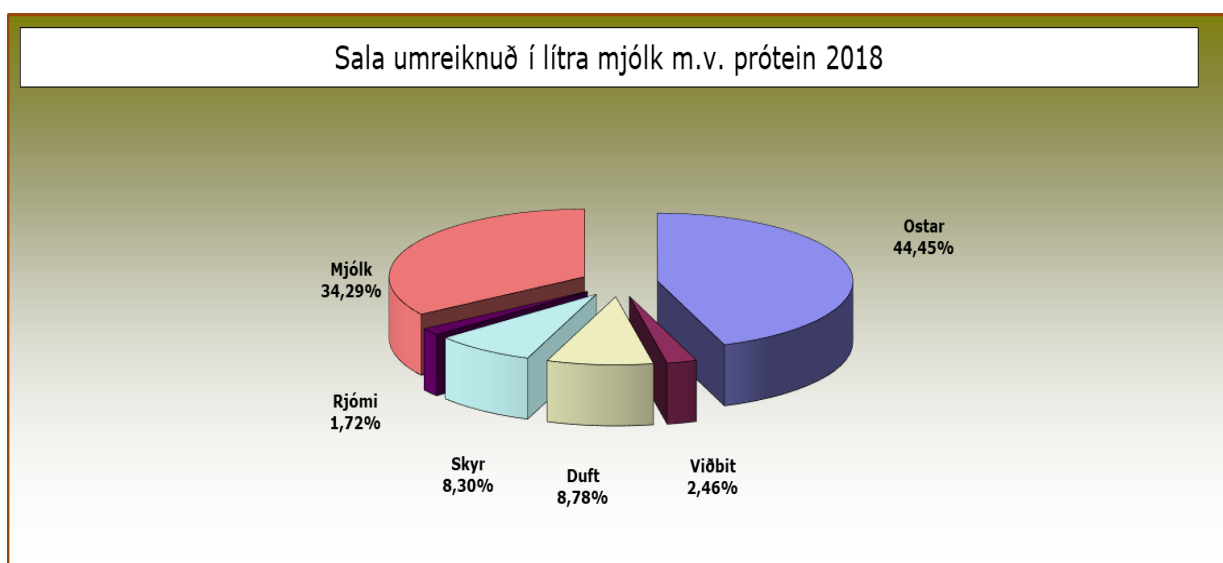
Til að tryggja nægjanlegt framboð allt árið af innlendum mjólkurafurðum og greiðslu á lögbundnu lágmarksverði fyrir mjólk þurfa aðildarfélög SAM þess vegna að bera tap af útflutningi vegna mismunar á eftirspurn á fitu- og próteinhluta, en þann kostnað þurfa önnur fyrirtæki, sem framleiða mjólkurafurðir á Íslandi, ekki að bera.

Umreiknað á fitu var sala á ferskvörum 37,6% af heildarsölu mjólkurvara árið 2018 og hækkaði um 0,2 prósentustig frá árinu 2017. Heildarhlutur birgðavara (viðbits, osta og dufts) í umreiknaðri sölu miðað við fitu árið 2018 var 62,4%. Breyting milli ára voru innan við eitt prósentustig í öllum vöruflokkum.

Mynd 3. Hlutfallsleg skipting á sölu mjólkur milli vöruflokka miðað við fitu árið 2018.

Umreiknað á próteingrunn voru hlutföll sölu ferskvara og birgðavara óbreytt milli ára. Á próteingrunni var hlutur ferskvara 44,5% og hlutur birgðavara var 55,5%. Breytingar milli vöruflokka voru innan við eitt prósentustig milli ára.

Mynd 4. Hlutfallsleg skipting á sölu mjólkur milli vöruflokka miðað við prótein árið 2018

HEILDARSALA UMREIKNUÐ Á FITU OG PRÓTEIN

Yfirlit sölu mjólkurafurða reiknað á fitu- og próteingrunn frá árinu 2001 til 2018 er birt í töflu 5 hér á eftir.

Tafla 5. Sala almanaksáranna 2001 til 2017 umreiknuð í lítra mjólkur miðað við fitu og prótein.

Ár	Sala umreiknuð í lítra mjólkur		Mismunur a) - b)
	a) m.v. fitu	b) m.v. prótein	
1994	100.371.827	100.676.081	-304.254
1995	99.672.749	100.589.877	-917.128
1996	99.235.580	101.502.943	-2.267.363
1997	98.132.786	102.679.047	-4.546.261
1998	99.653.460	102.949.213	-3.295.753
1999	98.859.848	103.535.918	-4.676.070
2000	97.973.767	105.980.738	-8.006.971
2001	98.225.242	107.972.717	-9.747.475
2002	96.754.124	106.209.452	-9.455.328
2003	96.755.539	107.391.804	-10.636.265
2004	98.649.788	109.538.183	-10.888.395
2005	100.768.328	112.315.513	-11.547.185
2006	103.870.701	113.207.615	-9.336.914
2007	108.695.040	114.880.974	-6.185.088
2008	112.296.910	117.119.187	-4.822.277
2009	115.578.564	117.667.979	-2.089.415
2010	110.657.216	114.696.290	-4.039.074
2011	111.489.161	113.692.483	-2.203.322
2012	114.143.061	115.455.991	-1.312.930
2013	120.802.939	117.625.945	3.176.994
2014	128.967.850	121.183.320	7.784.530
2015	132.832.674	122.629.610	10.203.064
2016	139.204.556	129.032.673	10.171.883
2017	145.113.569	132.051.453	13.062.116
2018	144.778.867	129.491.804	15.287.063
Breyting frá 2017	-0,23%	-1,94%	17,03%

SALA DRYKKJARMJÓLKUR

Heildarsala á drykkjarmjólk (nýmjólk, léttmjólk, undanrennu og fjörmjólk) var 23,8 milljónir lítra árið 2018 og minnkaði um 1,3 milljón lítra frá árinu 2017. Sala á drykkjarmjólk hefur minnkað um 7,9 milljónir lítra frá árinu 2010, eða um 25% alls.

Tafla 6. Þróun sölu drykkjarmjólkur 1995 til 2015.

Vörutegundir	1995		2010			2016			2017			2018			Breyting frá 2010	Breyting frá 2017
	1995	2010	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018					
Drykkjarmjólk, lítrar	39.742.732	31.734.388	26.724.743	25.154.608	23.797.886	-25%	-5,4%									
SAMTALS m.v. fitu	27.309.015	18.782.886	17.250.248	16.835.063	15.736.650	-16%	-6,5%									
SAMTALS m.v. prótein	41.334.135	32.850.555	27.962.174	26.591.893	25.094.505	-24%	-5,6%									

INNFLUTNINGUR

Innflutningur mjólkurvara var samtals 853 tonn árið 2018 og jókst um tæp 24 tonn frá 2017. Samkvæmt tollskýrslum var verðmæti innflutnings samtals um 650 milljónir króna. Innflutningur dufts og viðbits

minnkaði, en innflutningur á ferskum mjólkurafurðum jókst um 24 tonn og innflutningur osta jókst um 3 tonn. Innflutningur osta 2018 var um 8,2% af heildarsölu osta á Íslandi.

Samtök afurðastöðva í mjólkuriðnaði reikna á hverju ári áætlun um hvað mikla mjólk hefur þurft til framleiðslu á innfluttum mjólkurvörum. Á próteingrunni reiknaðist innflutningur árið 2018 rúmar 5,3 milljónir lítra en um 4,1 milljónir lítra á fitugrunni. Innflutningur á próteingrunni minnkaði um 2,5% en á fitugrunni jókst innflutningur um 12,4%.

Tafla 7. Innflutningur mjólkurvara á árunum 1995 til 2018, tonn.

Vöruflokkur	1995	2000	2016	2017	2018	Breyting frá 2000	Breyting frá 2017
Ferskvörur	10	394	53	293	317	-77	24
Smjör	0	0	1	4	3	3	-1
Ostur	42	162	325	509	511	349	2
Duft	0	0	4	24	21	21	-3
SAMTALS	52	556	384	829	853	297	24

Heimild: Útflutningsskýrslur Hagstofu Íslands og útreikningar SAM.

ÚTFLUTNINGUR

Útflutningur mjólkurafurða jókst um 598 tonn milli ára. Útflutningur á undanrennudufti jókst um 315 tonn, á smjöri um 219 tonn, osti um 59 tonn og skyri og skyrdrykk um 3,6 tonn. Samkvæmt tollskýrslum var verðmæti útflutnings mjólkurafurða samtals um 960 milljónir króna árið 2018.

Tafla 8. Útflutningur mjólkurvara á árunum 1995 til 2018, tonn.

Vöruflokkur	1995	2000	2016	2017	2018	Breyting frá 2000	Breyting frá 2017
Ferskvörur	0	14	1.757	1.537	1.542	1.526	5
Viðbit	89	236	472	93	312	76	219
Ostur	0	0	159	594	653	653	59
Duft	0	106	1.380	330	645	539	315
SAMTALS	89	356	3.768	2.554	3.152	2.794	598

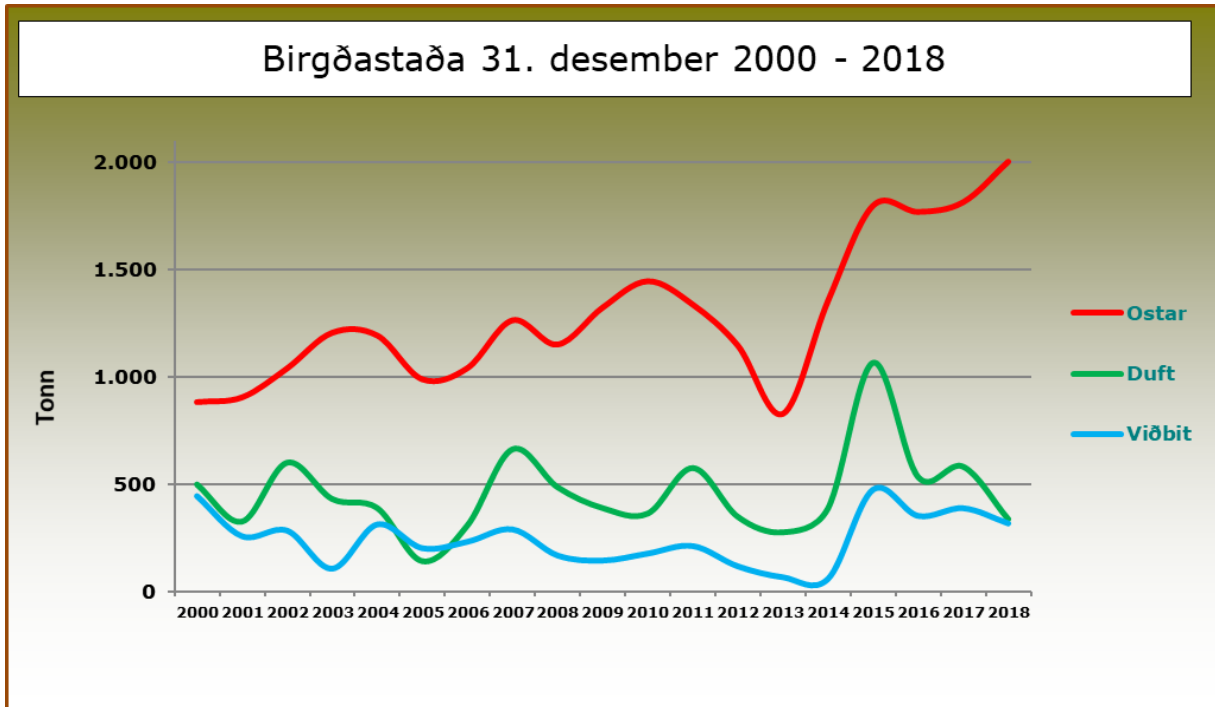
BIRGÐIR VIÐBITS, OSTA OG DUFTS

Birgðir mjólkurvara í landinu minnkuðu um 125 tonn árið 2018. Ostabirgðir jukust um 189 tonn og voru 2.004 tonn í árslok. Duftbirgðir minnkuðu um 244 tonn og voru 341 tonn í árslok. Birgðir af viðbiti voru 391 í árslok 2017 og minnkuðu í 320 tonn í árslok 2018.

Birgðir mjólkurvara hjá aðildarfélögum SAM í landinu miðast að jafnaði við að mögulegt sé að tryggja nægt framboð af öllum mjólkurafurðum allt árið, óháð sveiflum í framleiðslu og eftirspurn. Sala á viðbiti er að jafnaði 196 tonn á mánuði og birgðir nema því tæplega tveggja mánaða sölu. Við mat á birgðum osta er mikilvægt að hafa í huga að ostur er „lifandi vara“ og hluti af framleiðsluferli algengustu tegunda osta (fastir ostar) er geymsla þeirra við ákveðin hitastig í að lágmarki tvo mánuði áður en þeir eru tilbúnir til neyslu. Sala á dufti er um 100 tonn á mánuði og birgðir nema því tæplega þriggja mánaða sölu.

Stærstur hluti birgða af dufti er Undanrennuduft sem selja þarf erlendis vegna meiri eftirspurnar innanlands eftir fituríkum mjólkurvörum heldur en eftir fituminni afurðum. Sama þróun í eftirspurn eftir fituríkari afurðum hefur orðið víða um heim síðustu ár með þeim afleiðingum að framboð á undanrennudufti var umfram eftirspurn, birgðir hlóðust upp og verð lækkaði á heimsmarkaði. Innan Evrópu var brugðist við

Þessum vanda þannig að Evrópusambandið keypti verulegt magn af undanrennufti til að halda verði uppi eins og hægt var. Aðgerðirnar leiddu til þess að í lok árs 2017 átti Evrópusambandið 378.051 tonn af undanrennufti í birgðum. Í árslok 2018 var búið að selja um 54% af birgðunum og 175.083 tonn voru eftir. Með minnkandi birgðum af undanrennufti hefur verð fyrir duftið hækkað um 40% á heimsmarkaði á síðustu 12 mánuðum.

Mynd 5. Þróun birgðastöðu á viðbiti, ostum og dufti á árunum 2000 til 2018.

SALA, BIRGÐIR OG ÚTFLUTNINGUR MIÐAÐ VIÐ FITU

Lækkun birgða árið 2018 var 1,2% miðað við fitu, eða sem nemur um 270 þúsund lítrum. Útflutningur nam tæpum 7,4 milljónum lítra á fitugrunni og jókst um tæpar 4 milljónir lítra frá fyrra ári.

Tafla 9. Framleiðsla og ráðstöfun mjólkur árin 2006 til 2018 umreiknað í lítra af mjólk miðað við fitu.

Ár	Umreiknað í lítra mjólk m.v. fitu					
	Birgðir í upphafi	Innvegin mjólk	Seldar afurðir	Útflutningur	Birgðir í lok	Mismunur
2006	11.394.989	117.062.454	103.870.701	11.642.829	12.855.569	88.343
2007	12.855.569	124.816.835	108.696.926	14.378.779	15.761.108	-1.163.409
2008	15.761.108	126.051.629	112.296.910	17.807.831	12.529.694	-821.698
2009	12.529.694	125.569.461	115.578.564	12.717.748	13.231.296	-3.428.453
2010	12.766.209	123.178.275	110.657.216	11.111.916	14.255.427	-80.075
2011	14.255.427	124.462.110	111.489.161	11.879.927	15.317.232	31.217
2012	15.317.232	125.092.988	114.143.061	13.547.255	11.636.267	1.083.637
2013	11.636.267	122.913.961	120.802.939	2.048.961	8.390.204	3.308.124
2014	8.560.088	133.513.735	128.967.850	762.410	11.112.828	1.230.735
2015	11.112.828	146.034.433	132.832.674	144.353	22.970.399	1.199.834
2016	22.970.399	150.322.481	139.204.556	11.535.614	20.861.432	1.691.278
2017	21.254.260	151.116.865	145.113.569	3.400.734	22.696.395	1.160.427
2018	22.676.923	152.408.980	144.778.867	7.360.924	22.425.317	520.795
Breyting frá 2017	6,7 %	0,9 %	-0,2 %	116,4 %	-1,2 %	-55,1 %

SALA, BIRGÐIR OG ÚTFLUTNINGUR MIÐAÐ VIÐ PRÓTEIN

Birgðir umreiknaðar í lítra mjólkur miðað við prótein lækkuðu um 1,4 milljónir lítra árið 2018 eða um 4,6%. Útflutningur nam tæpum 23 milljónum lítra á próteingrunni og jókst um 5,8 milljónir lítra milli ára.

Tafla 10. Framleiðsla og ráðstöfun mjólkur árin 2006 til 2018 umreiknað í lítra af mjólk miðað við prótein.

Ár	Umreiknað í lítra mjólk m.v. prótein					
	Birgðir í upphafi	Innvegin mjólk	Seldar afurðir	Útflutningur	Birgðir í lok	Mismunur
2006	12.864.203	117.062.454	113.207.614	1.064.256	15.500.993	153.794
2007	15.500.993	124.816.835	114.880.974	3.888.984	22.036.295	-488.424
2008	22.036.295	126.051.629	117.119.187	11.752.216	19.119.369	97.152
2009	19.119.369	125.569.461	117.667.979	7.798.665	19.817.498	-595.312
2010	19.793.402	123.178.275	114.696.290	8.635.410	20.656.645	-1.016.668
2011	20.656.645	124.462.110	113.692.483	10.665.406	21.794.533	-1.033.667
2012	21.794.533	125.092.988	114.455.991	13.504.866	17.366.590	560.074
2013	17.366.590	122.913.961	117.625.945	5.758.562	13.137.335	3.758.709
2014	13.361.308	133.513.735	121.183.320	4.807.970	20.878.743	5.010
2015	20.878.743	146.034.433	122.629.610	9.459.853	33.982.442	841.272
2016	33.982.442	150.322.481	129.032.673	24.077.984	27.359.049	3.835.217
2017	20.008.431	151.116.865	132.051.453	17.002.229	29.366.248	705.366
2018	29.373.231	152.408.980	129.491.804	22.839.883	28.017.046	1.433.478
Breyting frá 2017	4,9 %	0,9 %	-1,9 %	34,3 %	-4,6 %	103,2 %